บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัยและข้อมูล

แหล่งข้อมูลและกรอบตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย หรือภายใต้ชื่อย่อว่า "TDHS" ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2530 สตรีที่เข้าข่ายสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามส่วนบุคคล (individual questionnaire) คือ สตรีที่เคยสมรส (คือ กำลังสมรส หย่า หม้าย หรือแยกกันอยู่) และอายุระหว่าง 15-49 ปี ที่พักค้างคืนในครัวเรือนตัวอย่างก่อนวันสำรวจ โดยสัมภาษณ์สตรีที่เข้าข่ายได้รวมทั้งสิ้น 6,775 ราย (ดูรายละเอียดเรื่องการเลือกตัวอย่างในภาคผนวก ก.)

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกเฉพาะสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนหนังสือในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ/หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ/หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นหน่วยตัวอย่าง ทั้งนี้เพราะชั้นเรียนดังกล่าวเหล่านี้เป็นช่วงต่อของการศึกษาต่างระดับ สตรีส่วนใหญ่จึงน่าจะให้ความสนใจต่ออนาคตทางการศึกษาของบุตรที่กำลังเรียนในชั้นดังกล่าวนี้มากกว่าชั้นอื่นๆ และน่าจะระบุความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรได้ชัดเจนมากกว่าการระบุถึงความมุ่งหวังที่มีต่อบุตรที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นอื่นๆ ซึ่งยังเหลือระยะเวลาอีกนานกว่าจะถึงช่วงต่อของการศึกษาต่างระดับ เช่น ระดับอนุบาลหรือช่วงต้นของระดับประถมศึกษา ซึ่งสตรีคงจะยังไม่คิดวางแผนสำหรับการศึกษาของบุตร

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเลือกเฉพาะกรณีตัวอย่างที่เป็นสตรีที่สมรสแล้ว และมีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ/หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ/หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รวมหน่วยตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ทั้งสิ้น 924 ราย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สตรีที่มีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เท่านั้น	471	ราย
2. สตรีที่มีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่านั้น	214	"
3. สตรีที่มีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เท่านั้น	128	"
4. สตรีที่มีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	45	"
5. สตรีที่มีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	19	"
6. สตรีที่มีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	38	"
7. สตรีที่มีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	9	"
รวมหน่วยตัวอย่าง	**924**	**ราย**

หน่วยตัวอย่างที่ใช้ศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 544 ราย สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 304 ราย และสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 194 ราย แต่มีสตรีส่วนหนึ่งที่มีบุตรกำลังเรียนในทั้ง 2 ชั้นหรือทั้ง 3 ชั้น ดังนั้นหน่วยตัวอย่างที่แบ่งกลุ่มตามชั้นที่บุตรกำลังเรียนในลักษณะนี้จึงอาจซ้ำซ้อนกัน ซึ่งอธิบายได้ด้วยแผนภาพดังนี้

<u>แผนภาพที่ 3</u> จำนวนหน่วยตัวอย่าง จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

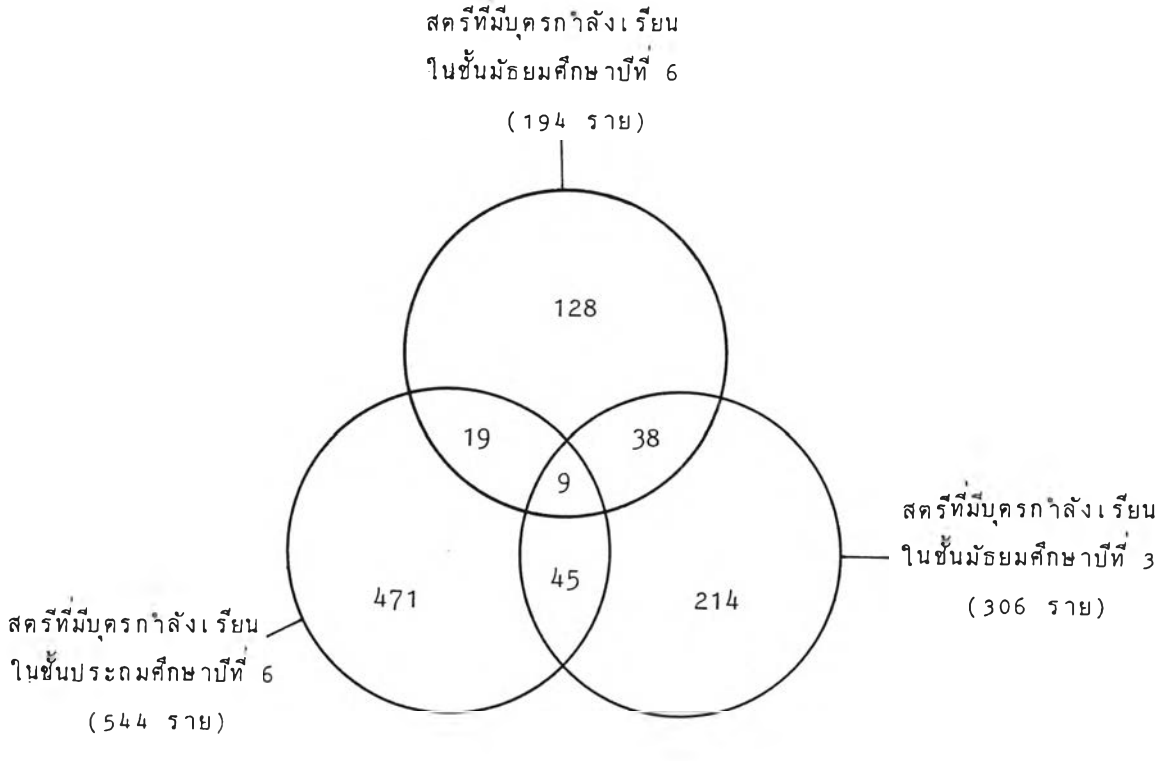

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาและนิยามปฏิบัติ

1. **ตัวแปรตาม** คือ "ความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร" เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามที่ถามสตรีที่มีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นประถมปีที่ 6 หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ว่า "ท่านอยากจะส่งลูกคนนี้ให้เรียนจบชั้นสูงสุดถึงชั้นไหน" ในกรณีที่สตรีคนนั้นมีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นเดียวกันเกินกว่า 1 คน ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มเลือกบุตรมาเป็นตัวอย่างหนึ่งคนเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้เพียงคำตอบเดียวจากการอ้างถึงบุตรคนที่สุ่มได้ นอกจากนี้ ข้อมูลด้านอื่นๆของบุตร ได้แก่ เพศของบุตร และลำดับที่ของบุตร ก็จะต้องสอดคล้องกับคำถามข้อนี้ กล่าวคือ จะหมายถึงเพศของบุตรและลำดับที่ของบุตรคนที่เลือกมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น

เมื่อตรวจสอบคำตอบที่ได้จากการถามถึงความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตรพบว่า มีสตรีส่วนหนึ่งไม่สามารถระบุชั้นเรียนที่แน่นอนได้ ได้แก่คำตอบที่ระบุว่า "แล้วแต่ความสามารถของบุตร", "แล้วแต่บุตรต้องการ", "สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้", "อื่นๆ" และ "ไม่ทราบ/ไม่ตอบ" ซึ่งในขั้นการวิเคราะห์ต้องตัดกรณีตัวอย่างเหล่านี้ออกไป ทั้งนี้เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระได้ชัดเจนขึ้น สำหรับคำตอบที่สามารถระบุชั้นเรียนได้นั้น ผู้วิจัยได้สร้างตัวแปร 2 ตัว คือ

1.1 **ตัวแปรระดับช่วง** (interval variable) เป็นตัวแปรที่มีความละเอียดในการวัดสูง และสามารถคำนวนหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตได้ ในการศึกษาครั้งนี้ ค่าของตัวแปรตามที่เป็นตัวแปรระดับช่วง หมายถึง จำนวนปีที่สตรีมุ่งหวังให้บุตรเรียนจบ ในตารางที่ 2 จะเห็นว่าค่าต่ำสุดของตัวแปรระดับช่วงคือ 6 ปี ทั้งนี้เพราะสตรีผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนระบุความมุ่งหวังเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตรไม่ต่ำกว่าชั้นที่บุตรกำลังเรียนในขณะนั้น

1.2 **ตัวแปรระดับกลุ่ม** (nominal variable) เป็นตัวแปรที่มีความละเอียดในการวัดต่ำกว่าตัวแปรระดับช่วง ตัวแปรระดับกลุ่มที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เกิดจากการรวมกลุ่มของค่าตัวแปรระดับช่วง โดยจัดเป็นกลุ่ม 3 กลุ่มคือ ระดับประถมศึกษา, ระดับมัธยมศึกษา และสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา (ดูรายละเอียดในตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 เกณฑ์การให้ค่าของตัวแปรระดับช่วงและตัวแปรระดับกลุ่ม สำหรับตัวแปรความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร

คำตอบที่สามารถระบุชั้นเรียนได้	ค่าของตัวแปรระดับช่วง (จำนวนปี)	ค่าของตัวแปรระดับกลุ่ม
ประถมศึกษาปีที่ 6	6	ระดับประถมศึกษา
มัธยมศึกษาปีที่ 1	7	ระดับมัธยมศึกษา
" 2	8	
" 3	9	
" 4	10	
" 5	11	
" 6 หรือระดับ ปวช.	12	
อุดมศึกษาปีที่ 1	13	สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา
" 2 หรือระดับ ปวส./ปกศ.สูง	14	
" 3	15	
" 4	16	
มหาบัณฑิตและสูงกว่า	18	

2. **ตัวแปรอิสระ** ได้แก่

2.1 **ประเภทอาชีพของสตรี** หมายถึง ประเภทอาชีพหลักปัจจุบันของสตรีผู้ให้สัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็นอาชีพในภาคเกษตรกรรม และอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

2.2 **สถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือน** วัดจากสิ่งของที่มีใช้ในครัวเรือน โดยการให้คะแนนสิ่งของเหล่านี้ และสร้างเป็นดัชนีความมั่งคั่ง (material possesions) สิ่งของที่มีใช้ในครัวเรือน แบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้

2.2.1 เครื่องใช้ในครัวเรือน ถามถึงการมีหรือไม่มี ไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถยนต์ทุกชนิด รถไถเครื่อง

2.2.2 วัสดุหลักที่ใช้ปูพื้นบ้าน แบ่งเป็น ดิน ทราย ซีเมนต์ แผ่นกระดานไม้ กระเบื้อง กระเบื้องยาง ยางแผ่น หินขัด ไม้ปาเก้ ไม้ขัดเงา

2.2.3 ชนิดของส้วม แบ่งเป็น ส้วมหลุม ส้วมซึม ชักโครก

สำหรับการให้คะแนนสถานภาพทางทรัพย์สินของหมวดเครื่องใช้ในครัวเรือนนั้น ใช้วิธีการให้คะแนนตามราคาของเครื่องใช้ในครัวเรือนในปีที่เก็บข้อมูล (พ.ศ.2530) การประเมินราคาเครื่องใช้ในครัวเรือนดังกล่าว ผู้วิจัยใช้วิธีสอบถามจากร้านค้าปลีกที่เป็นตัวแทนจำหน่ายเครื่องใช้เหล่านี้ โดยถามถึงราคาโดยประมาณในช่วงปี พ.ศ.2530 แล้วนำราคามาเปรียบเทียบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดในตารางที่ 3

สำหรับขั้นตอนการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนมีดังนี้

1) กำหนดให้ราคาต่ำสุดของเครื่องใช้เริ่มต้นไม่เกิน 1,000 บาท ซึ่งจะเทียบคะแนนให้เท่ากับ 1 คะแนน

2) กำหนดให้ค่าสูงสุดของพิสัยราคาเพิ่มขึ้นด้วยลำดับเรขาคณิต คือเพิ่มจาก 1,000 บาท เป็น 2,000 บาท, 4,000 บาท, 8,000 บาท เรื่อยไป จนกระทั่งถึงราคาสูงสุดของเครื่องใช้ในครัวเรือน (ในที่นี้คือ รถยนต์ ซึ่งมีราคาประมาณ 250,000 บาท)

3) ให้คะแนนเพิ่มขึ้นด้วยลำดับเลขคณิต คือเพิ่มขึ้นจาก 1 คะแนน เป็น 2 คะแนน, 3 คะแนน, 4 คะแนน, ..., 10 คะแนน

จากขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นสามารถแสดงพิสัยราคาของเครื่องใช้และเกณฑ์การให้คะแนนได้ดังนี้

ตารางที่ 3 เกณฑ์การให้คะแนนเครื่องใช้ในครัวเรือน

พิสัยราคา (บาท/หน่วย)	คะแนน
ต่ำกว่า 1,001	1
1,001 - 2,000	2
2,001 - 4,000	3
4,001 - 8,000	4
8,001 - 16,000	5
16,001 - 32,000	6
32,001 - 64,000	7
64,001 - 128,000	8
128,001 - 256,000	9
256,001 - 512,000	10

จากการสอบถามถึงการมีหรือไม่มีเครื่องใช้ประเภทต่างๆ จำนวน 8 รายการ จาก 6,775 ครัวเรือน ของโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย พอจะสรุปผลการให้คะแนนตามเกณฑ์ดังกล่าวได้ดังปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ชนิดของเครื่องใช้ในครัวเรือน ราคาโดยประมาณในช่วงปี พ.ศ.2530 และคะแนนที่กำหนดให้

ชนิดของเครื่องใช้ในครัวเรือน	ราคาโดยประมาณ (บาท/หน่วย)	คะแนน
วิทยุ	700	1
จักรยาน	1,500	2
ไฟฟ้า	3,500*	3
โทรทัศน์	6,500	4
ตู้เย็น	7,000	5
จักรยานยนต์	30,000	6
รถไถเครื่อง	40,000	7
รถยนต์	250,000	9

* คำนวนจากค่าใช้จ่ายในการนำกระแสไฟฟ้าเข้ามาใช้ในบ้าน ได้แก่ ค่าจ้างช่าง และอุปกรณ์ไฟฟ้าที่จำเป็น (เช่น หม้อวัดปริมาณการใช้ไฟฟ้า, หลอดไฟฟ้า, สายไฟฟ้า เป็นต้น)

ส่วนการให้คะแนนหมวดวัสดุหลักที่ใช้ปูพื้นบ้าน และชนิดของส้วมนั้น ไม่อาจใช้เกณฑ์เดียวกันกับการให้คะแนนเครื่องใช้ในครัวเรือนได้ เพราะไม่ได้วัดจากคำตอบที่ว่า "มี" หรือ "ไม่มี" หากแต่วัดจากมูลค่าหรือราคาของวัสดุที่ใช้ก่อสร้าง ซึ่งแต่ละครัวเรือนมักจะใช้วัสดุที่แตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนนั้นๆ สำหรับการให้คะแนนในหมวดนี้จะยึดตามเกณฑ์ของ จอห์น โนเดล และมาลินี วงษ์สิทธิ์ (2532: 13) ดังนี้

วัสดุหลักที่ใช้ปูพื้นบ้าน	คะแนน
- ดิน, ทราย	0
- แผ่นกระดานไม้	1
- ซีเมนต์, กระเบื้องยางหรือยางแผ่น	3
- ปาเก้หรือไม้ขัดเงา, หินขัด, พื้นกระเบื้อง	5

ชนิดของส้วม	คะแนน
- ไม่มีส้วม, ส้วมหลุม	0
- ส้วมซึม	1
- ส้วมชักโครก	3

ดังนั้น ดัชนีความมั่งคั่งจึงเท่ากับผลรวมของคะแนนสิ่งของที่มีใช้ในครัวเรือนทั้ง 3 หมวดที่กล่าวข้างต้น นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ยังต้องมีการจัดกลุ่มสถานภาพทางทรัพย์สินเป็น 3 ระดับ คือ สถานภาพสูง ปานกลาง และต่ำ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- ผู้ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินต่ำ หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนรวมต่ำกว่า 16 คะแนน
- ผู้ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินปานกลาง หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนรวม 16-25 คะแนน
- ผู้ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินสูง หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนรวมตั้งแต่ 26 คะแนนขึ้นไป

2.3 **ระดับการศึกษาของสตรี** หมายถึง ระดับชั้นเรียนสูงสุดที่สตรีผู้ให้สัมภาษณ์สำเร็จการศึกษาภายในระบบโรงเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จำแนกระดับการศึกษาของสตรีออกเป็น 2 ระดับคือ ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา (ได้แก่ กลุ่มสตรีที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และกลุ่มสตรีที่สำเร็จการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 7) และตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป (สำเร็จการศึกษาในระบบโรงเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือเทียบเท่าขึ้นไป)

2.4 **เขตที่อยู่อาศัย** หมายถึง ท้องถิ่นที่สตรีผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ ณ วันสัมภาษณ์ โดยจำแนกเขตที่อยู่อาศัยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างออกเป็นเขตเมืองและเขตชนบท คำว่า "เขตเมือง" ในที่นี้หมายถึง ท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นเขตเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 ส่วน "เขตชนบท" หมายถึง ท้องถิ่นที่อยู่นอกเขตเทศบาล

2.5 **การเปิดรับสื่อสารมวลชน** วัดจากจำนวนชนิดของสื่อสารมวลชนที่เปิดรับเป็นประจำ (อย่างน้อยอาทิตย์ละหนึ่งครั้ง) 3 ชนิด ได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร การดูโทรทัศน์ และการฟังวิทยุ ดังนั้นค่าของดัชนีที่ใช้วัดการเปิดรับสื่อสารมวลชนจึงมี 4 ค่า (0-3) คือ 0 = ไม่เปิดรับสื่อสารมวลชน, 1 = เปิดรับสื่อสารมวลชน 1 ชนิด, 2 = เปิดรับสื่อสารมวลชน 2 ชนิด และ 3 = เปิดรับสื่อสารมวลชน 3 ชนิด แต่สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้จัดแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ที่เปิดรับสื่อสารมวลชน 0-1 ชนิด และ 2-3 ชนิด

2.6 **ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษา** วัดจากความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับระดับการศึกษาที่จำเป็นสำหรับคนในปัจจุบัน โดยใช้ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) เป็นเกณฑ์อ้างอิงในการถามดังนี้ "ท่านคิดว่าคนในสมัยนี้ควรเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็พอแล้ว หรือควรเรียนสูงกว่านั้น" คำถามนี้ใช้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นเกณฑ์ในการกำหนดค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษา ถ้าผู้ตอบตอบว่า "จบไม่เกินชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" จะถือว่าผู้ตอบมีค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ และถ้าตอบว่า "ควรจบสูงกว่านี้" จะถือว่าผู้ตอบมีค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาอยู่ในระดับสูง

2.7 **อายุของสตรี** หมายถึง อายุเต็มของสตรีผู้ให้สัมภาษณ์ ณ วันที่สัมภาษณ์ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้แบ่งกลุ่มอายุของสตรีเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุต่ำกว่า 35 ปี, 35-39 ปี, 40-44 ปี, และ 45-49 ปี

2.8 **เพศของบุตร** หมายถึง เพศของบุตรคนที่สตรีให้คำตอบเรื่องความมุ่งหวังเกี่ยวกับระดับการศึกษา (ดูคำอธิบายเพิ่มเติมในข้อ 1) แบ่งเป็นบุตรชาย และบุตรหญิง

2.9 **จำนวนบุตรที่มีชีวิต** หมายถึง จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ ณ วันสัมภาษณ์ โดยรวมถึง บุตรของสตรี บุตรของสามี และบุตรบุญธรรม ทั้งที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างและอาศัยอยู่ที่อื่น จำแนกเป็น 3 กลุ่มคือ มีบุตรที่มีชีวิต 1-2 คน, 3-4 คน และ 5 คนขึ้นไป

2.10 **จำนวนบุตรที่เป็นภาระ** ในที่นี้หมายถึง จำนวนบุตรที่กำลังเรียน และ/หรือจำนวนบุตรที่มีอายุอยู่ในช่วงอายุก่อนวัยแรงงาน (อายุต่ำกว่า 15 ปี) โดยจำแนกเป็น บุตรที่เป็นภาระ 1-2 คน และ 3 คนขึ้นไป

2.11 **ลำดับที่ของบุตร** หมายถึง ลำดับการเกิดของบุตรคนที่สตรีให้คำตอบเรื่องความมุ่งหวังเกี่ยวกับระดับการศึกษา (ดูคำอธิบายเพิ่มเติมในข้อ 1) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำแนกลำดับที่ของบุตรเป็น 3 ลำดับ คือ

- บุตรคนโต หมายถึง บุตรที่มีอายุมากที่สุดในบรรดาบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และรวมถึงผู้ที่เป็นบุตรคนเดียวด้วย

- บุตรคนกลาง หมายถึง บุตรคนรองจากบุตรคนโต ถึงบุตรคนรองสุดท้อง ดังนั้นจึงคุ้มรวมเฉพาะครอบครัวที่มีบุตรมีชีวิตอย่างน้อย 3 คน

- บุตรคนสุดท้อง หมายถึง บุตรที่มีอายุน้อยที่สุดในครอบครัวที่มีบุตรมีชีวิตอย่างน้อย 2 คน

3. **ตัวแปรควบคุม**

การศึกษาครั้งนี้ใช้ประเภทอาชีพของสามี และระดับการศึกษาของสามี เป็นตัวแปรควบคุม ทั้งนี้ก็เพื่อกำจัดอิทธิพลของสามีที่อาจจะมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า ความคิดเห็นของภรรยามักจะได้รับอิทธิพลจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของสามี ซึ่งในประเด็นนี้ พีระพัฒน์ วรเนติวุฒิ (2529: 57, 71-72) ได้ให้เหตุผลว่า ในระบบครอบครัวนั้น สามีและภรรยามักจะปรึกษาหารือกัน หรือหาข้อสรุปเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะในครอบครัวแบบสามีเป็นใหญ่นั้น การศึกษาและอาชีพของสามีน่าจะมีอิทธิพลต่อความคาดหวังของภรรยาในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับบุตร เพราะอาชีพของสามีเป็นที่มาของรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ในขณะที่การศึกษาของสามีเป็นตัวกำหนดสถานภาพทางสังคมของครอบครัว ผลจากการศึกษานี้พิสูจน์ประเด็นดังกล่าวอย่างชัดเจนว่า ทั้งอาชีพของสามีและระดับการศึกษาของสามี มีอิทธิพลต่อความคาดหวังของสตรีในเรื่องความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจจากบุตร

สำหรับนิยามปฏิบัติของตัวแปรประเภทอาชีพของสามี และระดับการศึกษาของสามีมีดังนี้

3.1 **ประเภทอาชีพของสามี** หมายถึง ประเภทอาชีพหลักปัจจุบันของสามีของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง และในกรณีที่สามีเสียชีวิตหรือไม่มีงานทำอยู่ในปัจจุบัน จะหมายถึงอาชีพสุดท้ายก่อนสามีเสียชีวิต หรือก่อนที่สามีจะเลิกทำงาน โดยแบ่งประเภทอาชีพออกเป็น 2 กลุ่มคือ อาชีพในภาคเกษตรกรรม และอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

3.2 **ระดับการศึกษาของสามี** หมายถึง ระดับชั้นเรียนสูงสุดที่สามีของสตรีผู้ให้สัมภาษณ์สำเร็จการศึกษาภายในระบบโรงเรียน ส่วนการจำแนกระดับการศึกษาของสามีนั้น แบ่งเป็น 2 ระดับเช่นเดียวกับตัวแปร "ระดับการศึกษาของสตรี"

<u>ลักษณะทั่วไปของข้อมูล</u>

1. <u>ความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร</u>

สตรีจำนวนมากไม่สามารถระบุความมุ่งหวังเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร ข้อมูลในตารางที่ 5 แสดงว่า กว่าร้อยละ 40 ของสตรีในทุกกลุ่มชั้นที่บุตรกำลังเรียน ระบุความมุ่งหวังเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตรว่า "แล้วแต่บุตร" ซึ่งหมายถึงคำตอบที่ระบุว่า "แล้วแต่ความสามารถของบุตร", "แล้วแต่บุตรต้องการ" และ "สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้" และถ้ารวมคำตอบ

กลุ่มนี้เข้ากับคำตอบกลุ่ม "อื่นๆ" และกลุ่ม "ไม่ทราบ/ไม่ตอบ" แล้ว ปรากฏว่าเกินกว่าร้อยละ 50 ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างไม่สามารถระบุชั้นเรียนได้ ลักษณะการกระจายข้อมูลเช่นนี้ เป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งของการศึกษาครั้งนี้ เพราะในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนนั้น จำเป็นต้องตัดผู้ตอบในกลุ่มนี้ออกจากการวิเคราะห์ แต่ข้อจำกัดนี้นับว่าเป็นเรื่องปกติของการวิจัยในหัวข้อนี้ และเป็นเรื่องที่มักพบเสมอในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่ง Rogers (1969: 112) ก็พบทำนองเดียวกันนี้ในการสอบถามถึงความมุ่งหวังของบิดามารดาในประเทศโคลัมเบียเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร

ตารางที่ 5 อัตราร้อยละและค่าเฉลี่ยของความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

ความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับ	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
ระดับการศึกษาของบุตร	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ประถมศึกษา	16.4(89)	-	-
มัธยมศึกษา	19.9(108)	22.5(69)	5.2(10)
สูงกว่ามัธยมศึกษา	11.6(63)	25.8(79)	38.1(74)
แล้วแต่บุตร	41.4(225)	43.5(133)	45.9(89)
อื่นๆ *	6.1(33)	4.9(15)	8.2(16)
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	4.8(26)	3.3(10)	2.6(5)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)
ค่าเฉลี่ย (ปี) **	10.3(260)	13.7(148)	15.2(84)

* ได้แก่คำตอบ แล้วแต่ภาวะเศรษฐกิจในอนาคต บุตรยังเด็กไป เป็นทหาร ช่างตัดเสื้อ ช่างเสริมสวย เป็นต้น

** ไม่รวมคำตอบ แล้วแต่บุตร, อื่นๆ และไม่ทราบ/ไม่ตอบ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณากลุ่มสตรีที่สามารถระบุความมุ่งหวังเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตรได้ จะพบว่า สตรีส่วนใหญ่มุ่งหวังให้บุตรของตนเรียนจบในระดับสูงกว่าระดับชั้นที่บุตรกำลังเรียน เช่น กว่าร้อยละ 30 ของสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มุ่งหวังให้บุตรเรียนสูงกว่าระดับประถมศึกษา และมีเพียงร้อยละ 16 ที่มุ่งหวังให้บุตรเรียนจบในระดับประถมศึกษา ส่วนกลุ่มของสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก็ปรากฏผลทำนองเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นั้น ร้อยละ 38.1 มุ่งหวังให้บุตรเรียนสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาและมีเพียงร้อยละ 5.2 หรือ 10 รายเท่านั้น ที่มุ่งหวังให้บุตรเรียนจบในระดับมัธยมศึกษา

เมื่อเปรียบเทียบโดยใช้ค่าเฉลี่ยของจำนวนปีที่สตรีมุ่งหวังให้บุตรเรียนเป็นเครื่องชี้วัด พบว่า สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 15.2 ปี รองลงมาได้แก่ สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.7 ปี และ 10.3 ปี ตามลำดับ จะเห็นว่าสตรีส่วนใหญ่มุ่งหวังให้บุตรเรียนจบในระดับสูงกว่าชั้นที่บุตรกำลังเรียน ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ว่า ความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตรไม่ควรจะต่ำกว่าชั้นที่บุตรกำลังเรียน และผู้ที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นที่สูงกว่าก็ควรจะมุ่งหวังให้บุตรเรียนจบในระดับที่สูงกว่าผู้ที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นที่ต่ำกว่า

2. <u>ประเภทอาชีพของสตรี</u>

เมื่อจำแนกกลุ่มสตรีที่มีงานทำตามประเภทอาชีพ (ตารางที่ 6) พบว่าเกินกว่าครึ่งหนึ่งของสตรีทุกกลุ่มประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม กล่าวคือ ร้อยละ 55.4, 66.7 และ 73.9 ของกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามลำดับ ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้ ข้อมูลดังกล่าวยังแสดงให้เห็นว่า กลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษามีสัดส่วนของสตรีที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมสูงกว่ากลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในระดับประถมศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องจากสตรีที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูงกว่ากลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ดังนั้น สตรีที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมจึงมีศักยภาพในการส่งเสียให้บุตรเรียนจบในระดับที่สูงกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม

ตารางที่ 6 อัตราร้อยละของประเภทอาชีพของสตรี จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

ประเภทอาชีพ *	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ในภาคเกษตรกรรม	44.6(161)	33.3(75)	26.1(37)
นอกภาคเกษตรกรรม	55.4(200)	66.7(150)	73.9(105)
รวม	100.0(361)	100.0(225)	100.0(142)

* ไม่รวมผู้ที่ไม่มีงานทำ

3. <u>สถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือน</u>

สำหรับสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือนนั้น ข้อมูลในตารางที่ 7 แสดงว่ากว่าร้อยละ 20 ของสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีสถานภาพทางทรัพย์สินระดับสูง ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีเพียงร้อยละ 16.7 เท่านั้น และพบว่ากลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นี้ประมาณร้อยละ 50 มีสถานภาพทางทรัพย์สินระดับต่ำ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ใช้จัดสถานภาพทางทรัพย์สิน ก็พบผลที่สอดคล้องกับค่าร้อยละดังกล่าวข้างต้น คือ กลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสถานภาพทางทรัพย์สินสูงที่สุดและมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 20.6 คะแนน ส่วนสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ 16.1 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องจากสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรีที่มีบุตรยังเล็กอยู่ เมื่อเทียบกับกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษา จึงเป็นไปได้ที่สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในระดับประถมศึกษามีระยะเวลาของการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวและชีวิตการทำงานเพื่อสร้างสมฐานะทางเศรษฐกิจน้อยกว่าสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 7 อัตราร้อยละและค่าเฉลี่ยของสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือน จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

สถานภาพทางทรัพย์สิน	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ต่ำ	49.6(270)	28.1(86)	22.7(44)
ปานกลาง	33.3(181)	43.1(132)	53.1(103)
สูง	16.7(91)	28.1(86)	23.7(46)
ไม่มีข้อมูล	0.4(2)	0.7(2)	0.5(1)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)
ค่าเฉลี่ย (คะแนน)	16.1(542)	20.6(304)	20.6(193)

4. <u>ระดับการศึกษาของสตรี</u>

สตรีส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 ได้รับการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 8) กล่าวคือ ร้อยละ 87.5, 76.8 และ 71.6 ของกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบระดับการศึกษาของสตรีทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว โดยใช้ค่าเฉลี่ยของจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน ก็ให้ผลที่สอดคล้องกับที่กล่าวข้างต้น คือ กลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ยเท่ากับ 6.2 ปี รองลงมาได้แก่ กลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ยเท่ากับ 5.6 ปี และ 4.5 ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 8 อัตราร้อยละและค่าเฉลี่ยของระดับการศึกษาของสตรี จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

ระดับการศึกษาของสตรี	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา (0-7 ปี)	87.5(476)	76.8(235)	71.6(139)
ตั้งแต่มัธยมศึกษาขึ้นไป (8 ปีขึ้นไป)	12.5(68)	23.2(71)	28.4(55)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)
ค่าเฉลี่ย (ปี)	4.5(544)	5.6(306)	6.2(194)

5. เขตที่อยู่อาศัย

การกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 9) พบว่ากลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีสัดส่วนของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทสูงที่สุด คือ ร้อยละ 64.9 ส่วนกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีสัดส่วนของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทร้อยละ 48.7 และ 44.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 9 อัตราร้อยละของเขตที่อยู่อาศัยของสตรี จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

เขตที่อยู่อาศัย	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ชนบท	64.9(353)	48.7(149)	44.8(87)
เมือง	35.1(191)	51.3(157)	55.2(107)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)

6. การเปิดรับสื่อสารมวลชน

ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อสารมวลชน 3 ชนิด ได้แก่ หนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร โทรทัศน์ และวิทยุ ปรากฏว่า ในกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีสัดส่วนของผู้ที่เปิดรับสื่อสารมวลชนสูงสุด คือ ร้อยละ 67.1 เปิดรับสื่อสารมวลชน 2-3 ชนิด รองลงมาคือ สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีผู้เปิดรับสื่อสารมวลชน 2-3 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 59.5 และ 52.1 ตามลำดับ แสดงว่า ผู้ที่มีบุตรกำลังเรียนในระดับสูงมีแนวโน้มที่จะเปิดรับสื่อสารมวลชนมากกว่าผู้ที่มีบุตรกำลังเรียนในระดับต่ำ

ตารางที่ 10 อัตราร้อยละของจำนวนชนิดสื่อมวลชนที่สตรีเปิดรับเป็นประจำ จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

จำนวนชนิดสื่อสารมวลชน ที่เปิดรับเป็นประจำ *	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ไม่รับ	16.2(88)	11.4(35)	10.8(21)
รับ 1 ชนิด	31.8(173)	29.1(89)	22.2(43)
รับ 2 ชนิด	31.3(170)	33.0(101)	35.1(68)
รับ 3 ชนิด	20.8(113)	26.5(81)	32.0(62)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)

* วัดจากการอ่านหนังสือพิมพ์/นิตยสาร การดูโทรทัศน์ และการฟังวิทยุ (อย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง)

1173644419

7. ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษา

ข้อมูลในตารางที่ 11 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สตรีส่วนใหญ่ (กว่าร้อยละ 70) มีค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาในระดับสูง (คือสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น) และค่านิยมดังกล่าวนี้สอดคล้องกับชั้นที่บุตรกำลังเรียน กล่าวคือ สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นที่สูงกว่าจะมีค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าด้วย โดยพบว่าร้อยละ 79.9 ของสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในขณะที่สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาในระดับเดียวกันนี้ต่ำกว่าเล็กน้อย คือเท่ากับร้อยละ 76.8 และร้อยละ 70.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 11 อัตราร้อยละของค่านิยมของสตรีเกี่ยวกับการศึกษา จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษา	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ต่ำ *	16.9(92)	10.1(31)	7.2(14)
สูง **	70.2(382)	76.8(235)	79.9(155)
แล้วแต่กรณี	12.1(66)	11.8(36)	11.9(23)
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	0.8(4)	1.3(4)	1.0(2)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)

* หมายถึง ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

** หมายถึง ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

8. อายุของสตรี

การจัดกลุ่มอายุของสตรีตามตารางที่ 12 นั้น สำหรับกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบ่งเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มอายุต่ำกว่า 35 ปี, 35-39 ปี, 40-44 ปี และ 45-49 ปี ส่วนกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำเป็นต้องรวมกลุ่มสตรีอายุต่ำกว่า 35 ปีไว้ในกลุ่มอายุ 35-39 ปี ทั้งนี้เพราะสตรีที่อายุต่ำกว่า 35 ปี มีจำนวนตัวอย่างน้อยมาก ดังนั้นการจัดกลุ่มอายุของสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จึงแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุต่ำกว่า 40 ปี, 40-44 ปี และ 45-49 ปี

สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นกลุ่มที่มีอายุมากที่สุด คือ ร้อยละ 33.0 และร้อยละ 40.7 ของสตรีกลุ่มนี้มีอายุอยู่ระหว่าง 45-49 ปี และ 40-44 ปี ตามลำดับ และสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นกลุ่มที่มีอายุน้อยที่สุด คือ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 36.9 ของสตรีกลุ่มนี้มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยก็พบทำนองเดียวกัน กล่าวคือ สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นกลุ่มที่มีอายุมากที่สุดคือ มีอายุเฉลี่ย 42.3 ปี รองลงมาได้แก่ กลุ่มที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีอายุเฉลี่ย 40.0 ปี และ 37.2 ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 12 อัตราร้อยละและค่าเฉลี่ยของอายุของสตรี จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

อายุ	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ต่ำกว่า 35	36.9(201)		
35 - 39	28.9(157)	47.4(145)*	26.3(51)*
40 - 44	22.8(124)	32.0(98)	40.7(79)
45 - 49	11.4(62)	20.6(63)	33.0(64)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)
ค่าเฉลี่ย (ปี)	37.2(544)	40.0(306)	42.3(194)

* รวมกลุ่มอายุต่ำกว่า 35 ปี

9. เพศของบุตร

ในตารางที่ 13 แสดงว่า บุตรคนที่สตรีให้คำตอบเรื่องความมุ่งหวังเกี่ยวกับระดับการศึกษากว่าครึ่งหนึ่งเป็นบุตรเพศชาย กล่าวคือ บุตรที่กำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นบุตรเพศชายร้อยละ 54.8, 52.9 และ 52.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 13 อัตราร้อยละของเพศบุตรที่กำลังเรียน จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

เพศบุตร	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ชาย	54.8(298)	52.9(162)	52.1(101)
หญิง	45.2(246)	47.1(144)	47.9(93)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)

10. จำนวนบุตรที่มีชีวิต

สตรีส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 45 - 50) มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ระหว่าง 3-4 คน (ตารางที่ 14) และเป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีบุตรที่มีชีวิตจำนวนมากกว่ากลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กล่าวคือ เกือบร้อยละ 30 ของกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีบุตรที่มีชีวิตตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ในขณะที่เพียงร้อยละ 26.7 ของสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีบุตรที่มีชีวิตตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป แต่เมื่อพิจารณาที่ค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิต กลับพบว่าสตรีทั้งสามกลุ่มมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีบุตรที่มีชีวิตอยู่โดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.7 คน, 3.8 คน และ 3.8 คน ตามลำดับ

การที่พบว่า สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีบุตรน้อยกว่าสตรีกลุ่มอื่น อาจเนื่องจากว่าสตรีกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อายุยังน้อยและเพิ่งเริ่มต้นชีวิตสมรส (พิจารณาจากอายุของบุตรโดยเทียบจากระดับชั้นที่บุตรกำลังเรียน) ในขณะที่กลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในระดับสูงกว่านี้ มีระยะเวลาสมรสที่ยาวนานกว่า จึงมักจะมีบุตรหลายคน

ตารางที่ 14 อัตราร้อยละและค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิต จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

จำนวนบุตรที่มีชีวิต	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
1 - 2 คน	27.6(150)	24.5(75)	21.1(41)
3 - 4 คน	45.8(249)	46.7(143)	50.0(97)
5 คนขึ้นไป	26.7(145)	28.8(88)	28.9(56)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)
ค่าเฉลี่ย (คน)	3.7(544)	3.8(306)	3.8(194)

11. <u>จำนวนบุตรที่เป็นภาระ</u>

ข้อมูลในตารางที่ 15 แสดงว่า สตรีส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 59-60) มีบุตรที่เป็นภาระตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป และสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนบุตรที่เป็นภาระใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาที่ค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่เป็นภาระจะพบว่า สตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนบุตรที่เป็นภาระโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.9 คน, 3.0 คน และ 2.9 คน ตามลำดับ

ตารางที่ 15 อัตราร้อยละของจำนวนบุตรที่เป็นภาระ จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

จำนวนบุตรที่เป็นภาระ	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
1 - 2 คน	41.4(225)	40.5(124)	39.7(77)
3 คนขึ้นไป	58.6(319)	59.5(182)	60.3(117)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)
ค่าเฉลี่ย (คน)	2.9(544)	3.0(306)	2.9(194)

12. ลำดับที่ของบุตร

การศึกษาครั้งนี้จำแนกลำดับที่ของบุตรเป็น 3 ลำดับ คือ บุตรคนแรก (รวมสตรีที่มีบุตรเพียง 1 คน) บุตรคนกลาง (สำหรับสตรีที่มีบุตรอย่างน้อย 3 คน) และบุตรคนสุดท้อง (สำหรับสตรีที่มีบุตรอย่างน้อย 2 คน) ดังปรากฏในตารางที่ 16 ข้อมูลในตารางนี้แสดงว่า กลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้น มีลำดับที่ของบุตรคนที่กำลังเรียนในระดับนี้เป็นบุตรคนกลางมากที่สุด (ร้อยละ 38.4) รองลงมาเป็นบุตรคนแรกและเป็นบุตรคนสุดท้อง (ร้อยละ 36.9 และ 24.6 ตามลำดับ) การกระจายตัวของข้อมูลดังกล่าว คล้ายคลึงกับกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กล่าวคือ สตรีกลุ่มนี้มีบุตรที่กำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นบุตรคนกลาง ด้วยสัดส่วนที่สูงสุด (ร้อยละ 40.5) รองลงมาเป็นบุตรคนแรก และเป็นบุตรคนสุดท้อง (ร้อยละ 35.0 และ 24.5 ตามลำดับ)

สำหรับในกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นั้น มีลำดับที่ของบุตรที่กำลังเรียนอยู่ในระดับนี้เป็นบุตรคนแรก, บุตรคนกลาง และบุตรคนสุดท้อง คิดเป็นร้อยละ 45.4, 40.2 และ 14.3 ตามลำดับ และจากการหาค่าเฉลี่ยของลำดับที่ของบุตร พบว่าค่าเฉลี่ยของลำดับที่ของบุตรที่กำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เท่ากับ 2.5, 2.4 และ 2.0 ตามลำดับ แสดงว่าบุตรที่กำลังเรียนอยู่ในระดับสูง มักจะเป็นบุตรลำดับต้นๆ มากกว่าบุตรที่กำลังเรียนในระดับที่ต่ำกว่า

ตารางที่ 16 อัตราร้อยละและค่าเฉลี่ยของลำดับที่ของบุตร จำแนกตามชั้นที่บุตรกำลังเรียน

ลำดับที่ของบุตร	ชั้นที่บุตรกำลังเรียน		
	ประถมศึกษาปีที่ 6	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 6
บุตรคนแรก	36.9(201)	35.0(107)	45.4(88)
บุตรคนกลาง	38.4(209)	40.5(124)	40.2(78)
บุตรคนสุดท้อง	24.6(134)	24.5(75)	14.3(28)
รวม	100.0(544)	100.0(306)	100.0(194)
ค่าเฉลี่ย	2.5(544)	2.4(306)	2.0(194)

<u>การวิเคราะห์ และการนำเสนอข้อมูล</u>

การวิเคราะห์ในเบื้องต้น จะนำเสนอข้อมูลเป็นตารางไขว้ร้อยละ ซึ่งต้องจัดกลุ่มคำตอบของตัวแปรตามให้เป็นตัวแปรระดับแบ่งกลุ่ม แต่เนื่องจากตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ "ความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร" สตรีส่วนหนึ่งไม่สามารถระบุระดับชั้นเรียนได้อย่างชัดเจน เช่น ตอบว่า "แล้วแต่ความสามารถบุตร" หรือ "เรียนสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้" ดังนั้น เพื่อให้พิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระแต่ละตัวได้ชัดเจนขึ้น จึงจำเป็นต้องตัดกลุ่มสตรีที่ไม่สามารถระบุระดับชั้นเรียนได้ออกไป และตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระด้วยค่าสถิติไคสแควร์ (X^2-test)

นอกจากจะวัดตัวแปรตาม (ความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร) ด้วยมาตรระดับแบ่งกลุ่มดังกล่าวแล้ว ยังวัดตัวแปรตามตัวเดียวกันนี้ด้วยมาตรระดับช่วงด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติที่มีความละเอียดสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยเลขคณิต

ในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของตัวแปรตามจำแนกตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวนั้น นอกจากจะวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองแล้ว ยังจำเป็นต้องทดสอบว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) แล้วทดสอบความสัมพันธ์ด้วยอัตราส่วน "เอฟ" (F-ratio) ที่ระดับนัยสำคัญต่ำกว่า .05 และถ้าผลการทดสอบความสัมพันธ์ด้วยอัตราส่วน "เอฟ" มีระดับนัยสำคัญต่ำกว่า .05 แล้ว จะต้องทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยการจับคู่เปรียบเทียบตามวิธีการของเชฟฟี (Scheffe test for all possible comparison) ซึ่งรายละเอียดการคำนวณค่าสถิติต่างๆดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ข.

<u>ข้อจำกัดของการศึกษา</u>

1. **ลักษณะของหน่วยตัวอย่าง :** ในการศึกษาเรื่องความมุ่งหวังเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตรนั้น อาจจะศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบิดาหรือจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นมารดา แต่ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลจากโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย (พ.ศ. 2530) ซึ่งหน่วยตัวอย่างของโครงการสำรวจดังกล่าวเป็นสตรีทั้งหมด ดังนั้น หน่วยตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้จึงจำกัดเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นมารดาเท่านั้น

2. **จำนวนหน่วยตัวอย่าง :** เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทำให้จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มเหลือน้อย โดยเฉพาะกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีเพียง 194 รายเท่านั้น และเมื่อพิจารณาตามตารางที่ 4 จะเห็นว่าสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มุ่งหวังให้บุตรเรียนจบในระดับมัธยมศึกษาเพียง 10 ราย (คิดเป็นร้อยละ 5.2) เท่านั้น จำนวนตัวอย่างที่น้อยเกินไปก็อาจส่งผลให้ไม่สามารถศึกษาในเชิงลึกได้มากนัก เช่น จะไม่สามารถใช้ตัวแปรควบคุมเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ ดังนั้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระของกลุ่มสตรีที่มีบุตรกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จึงเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปรเท่านั้น ผลการวิเคราะห์ที่ได้อาจจะไม่ใช่คำตอบที่แท้จริง แต่เป็นเพียงข้อค้นพบเบื้องต้นเท่านั้น

3. เนื่องจากกว่าร้อยละ 50 ของสตรีผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่สามารถระบุความมุ่งหวังเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตรได้แน่นอน ได้แก่กลุ่มสตรีที่ระบุว่า "แล้วแต่บุตร", "อื่นๆ" และ "ไม่ทราบ/ไม่ตอบ" ซึ่งในการวิเคราะห์นั้นต้องตัดสตรีกลุ่มนี้ออกไป จึงทำให้จำนวนตัวอย่างแต่ละกลุ่มลดน้อยลงไปอีก

4. ข้อจำกัดที่เป็นผลลบเนื่องมาจากการตัดกลุ่มสตรีที่ไม่สามารถระบุความมุ่งหวังเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตรได้ อีกประการหนึ่งคือ กลุ่มสตรีที่ระบุคำตอบว่า "แล้วแต่บุตร" นั้น เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนสูงมาก (กว่าร้อยละ 40 ของสตรีตัวอย่าง) ดังนั้น การนำผลการศึกษาครั้งนี้ไปใช้อ้างอิงต่อไปควรต้องระมัดระวังในประเด็นนี้ เพราะเป็นการศึกษาเฉพาะในกลุ่มสตรีที่สามารถระบุชั้นเรียนได้เท่านั้น

<u>เค้าโครงการเสนอวิทยานิพนธ์</u>

การนำเสนอผลงานวิจัยครั้งนี้เริ่มด้วยบทนำ ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อ ความสำคัญของปัญหา แนวคิดเชิงทฤษฎี กรอบการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสมมติฐานการศึกษา

บทที่ 2 เป็นบทที่ว่าด้วยระเบียบวิธีวิจัยและข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อสำคัญคือ แหล่งข้อมูลและกรอบตัวอย่าง ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาและนิยามปฏิบัติ วิธีวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล ลักษณะทั่วไปของข้อมูล ข้อจำกัดของการศึกษา และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 3 ถึงบทที่ 5 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยบทที่ 3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจกับความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร บทที่ 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร และบทที่ 5 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากรกับความมุ่งหวังของสตรีเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร

บทที่ 6 เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ แล้วต่อด้วยบรรณานุกรม และภาคผนวก โดยภาคผนวก ก. นำเสนอวิธีเลือกตัวอย่างของโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย พ.ศ. 2530 (TDHS) และภาคผนวก ข. เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีคำนวณค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า ความมุ่งหวังของมารดาเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศ ดังนั้นการศึกษาถึงความมุ่งหวังของมารดาเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายด้านการศึกษา โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวกับความพยายามในการยกระดับการศึกษาของประชากรส่วนใหญ่ให้สูงกว่าระดับประถมศึกษา ตลอดจนความพยายามที่จะเพิ่มอัตราการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา

ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้นักวางแผนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนด้านการศึกษาของไทย ทราบถึงแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างความมุ่งหวังของมารดาเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร และอิทธิพลของตัวแปรต่างๆ ทั้งตัวแปรด้านเศรษฐกิจ-สังคม และตัวแปรทางประชากรที่มีผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อความมุ่งหวังของมารดาเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบุตร ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ จะช่วยเสริมให้งานวางแผนพัฒนาการศึกษาของไทยในอนาคตเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องยิ่งขึ้น